

MIKESY GÁBOR

Földrajzi nevek a térképeken.

Magyar mikrotoponimák vizsgálata térképi források alapján¹

Bevezetés

1. A dolgozat Magyarország földrajzi neveinek zömét kitevő mikrotoponimákkal, azokon belül a külterületek neveivel foglalkozik a térképi ábrázolásban betöltött szerepük szempontjából. Általános tapasztalat, hogy a különböző források – legyenek azok térképek vagy egyéb, helyadatokat is közlő szöveges források – ugyanarról a kisebb régióról igen nagy változatosságú helynévanyagot mutatnak még akkor is, ha közel egyidejű adatokról van szó. Bár Magyarországon igen nagy hagyománya és nagy irodalma van a földrajzi nevek kutatásának, a különböző térképen előforduló nevek feltárására, elemzésére való szándékot egyelőre nem találtam a szakirodalomban. A térképek a mikrotoponimák legjelentősebb hordozói, több részletes térképsorozat elkészült az egész országot átfogóan, különösen azokon a területeken kell nagy figyelmet fordítani rájuk, ahol nem készültek más, pl. nyelvészeti célú helynévgyűjtések.

A helynevek a szókincs igen jelentős mennyiségű és erős nyelvi, kulturális, történeti értéket magukban hordozó állományát képezik, ezért alapos megismerésük társadalmi és tudományos érdek. A nevek az élet számos területén és több tudományban szolgáltathatnak értékes adatokat a névtani és nyelvészeti megközelítéseken túl, leginkább a történeti (hely-, társadalom-, gazdaság-, család- és művelődéstörténet) és földrajzi vonatkozásokat emelném ki, de akár az ökoszisztéma változásai is megragadhatók a nevek által. Ugyanakkor maga a nevek kutatása sem nélkülözheti az érintett tudományokban való minimális jártasságot, a

földrajzi nevek valamennyi típusa multidiszciplináris megközelítést igényel. A névkincs egy új kiaknázási lehetősége egy bizonyos revitalizációs igény kielégítése: újranevesülő területeken előszeretettel keresik elő a régi helyneveket, hogy arról nevezzék el utcáikat, cégeiket stb. A források minősítése elengedhetetlen valamennyi felhasználási területhez, ehhez pedig kritikai megközelítés szükséges. A kritikának alapvetően támaszkodnia kell a névállományok keletkezési körülményeinek feltárására: a célokra, a szellemi közegre, a módszertanra és az adatolás személyi és technikai lehetőségeire, legyen a forrás akár történelmi, akár kortárs. A legfontosabb a hitelesség kérdése. A mikrotoponimák esetében ezt úgy fogalmazhatjuk meg: a forrás mennyire alapul a szóban forgó helyen élő lakosság valószínű névhasználatára.

A földrajzi nevek lokálisan rögzült, fizikailag – ha nem is élesen, mégis alapvetően – elkülöníthető objektumokra vonatkozó, azokat egyedien azonosító nyelvi elemek. A nevek és a névvel jelölt objektumok (másképp denotátumok) kapcsolatát a térképek biztosítják (beleértve ebbe a fogalomba minden olyan eszközt és alkalmazást is, mely meghatározott rendszer szerint térbeli információt közvetít), így a helynevek szempontjából sem mellékes, hogy milyen célból készült és milyen pontos azonosítást lehetővé tevő térképeken adatolták a neveket. Így a dolgozat célkitűzései között a térképfajták és a helynevek viszonyának tisztázása is szerepel. A földrajzi név a tulajdonneveknek az a fajtája, amelynek esetében a jelölt viszonylag ritkán olyan diszkrét entitás, mint a személy- és állatnevek, tárgyak és címek ese-

¹ Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Nyelvtudományi Doktori Iskolájában 2020. január 29-én sikerrel megvédett doktori disszertáció téziseit a Catastrum közlési szabályainak megfelelő szerkesztésben ezúton adjuk közre. *A szerk.*

tében. A névvel azonosított helyek ábrázolása, illetve fordítva, az elkülönített helyekhez nevek rendelése összetett feladat, amelyben a helyi adatközlők és a topográfusok, geodéták együttműködése hozza meg az eredményt. Mind a természet munkája, mind a gazdasági tevékenység következtében a denotátumok is folytonosan átalakulóban vannak, az ott élő társadalom viszonyai sem állandóak, és a különböző korok térképei is többféle névrendszert eredményezhettek, alapvetően a térkép célja és méretaránya függvényében. A térképeknek (jó esetben) követniük kell, hogy a földrajzi nevek egy élő rendszer, egy adott közösség kommunikációs eszközei, fontos szerepük van a közösség térbeli tájékozódásában.

2. Dolgozatom anyaga a két meghatározó térképes ágazatban, a földmérési/kataszteri és a topográfiai/katonai térképezésben alkalmazott (regisztrált vagy csak ábrázolt) mikronevek, kis kitekintéssel más releváns térképfajtákra (pl. turistatérképek) és kiadványokra (pl. nyelvészeti névgyűjtések). A topográfiai térképek közül – mivel többféle méretarányban készültek – lehetőség szerint az ún. alaptérképek a vizsgálat tárgyai. Mivel egy-egy térképezési folyamat akár évtizedeken át húzódhatott, kutatásomnak pontos időhatárait nem tudom megadni, de megállapításaim zöme az 1830-as évek derekától (amikor a 2. katonai felmérés Magyarország területére ér) a rendszerváltásig terjedő bő másfél évszázadra vonatkozik. A kataszteri térképek (melyekből több sorozat is készülhetett a teljes történelmi Magyarország valamennyi községére, átlagosan 25-30 szelvényt eredményezve) összesített szelvényt száma elérheti a millió darabot, a topográfiai térképek egy-egy sorozatának a szelvényei – a méretarány függvényében – a néhány száztól a négyzet meghaladó mennyiségig terjednek. A térképek névanyagáról digitális korpusz nem áll rendelkezésre, képi anyagok újabban már vannak. A témakör meghatározásakor zömében papíralapú térképeket vizsgáltam, azóta számos régebbi térképsorozat az interneten is elérhetővé vált, és további digitális ál-

lományok keletkeztek földmérési és térképészeti kutatóhelyeken, levéltárakban stb.

Az anyag ilyen bősége egy-egy forrás esetében sem teszi lehetővé a teljes feldolgozást, a következtetések levonásához ez nem is szükséges. A térképi névállományok általában nem függetlenek egymástól, tulajdonképpen egy-egy névállomány a másik tükrében értelmezhető (amennyiben az összevetésekből kiderül, hogy átvételről vagy módosított, illetve új névrajzról beszélhetünk), így mindenképp a szélesebb körű, ám egy-egy forráscsoportot tekintve mintaterületekre épülő áttekintést tartottam célravezetőnek.

A kataszteri térképezés – a 18. századi, félbe maradt és többnyire meg is semmisített kezdeményezések után – a szabadságharc leverését követően indult, s tulajdonképpen tart a mai napig. A kataszteri térképezés első száz évében a földrajzi nevek központi szerepet játszottak, igazgatási funkciók kötődtek hozzájuk. Olyan részletességgel térképezték fel a teljes országot, hogy a legkisebb földrészletek korrekt azonosítását is lehetővé tegyék, ez képezte ugyanis az akkori legfontosabb adónem, a földadó alapját. Későbbiekben a helynevek szerepe fokozatosan háttérbe szorult, elsikkadt.

A topográfiai térképezés a kezdetektől erősen kötődött a katonai feladatokhoz, polgári topográfia csak a vizsgált korszak utolsó harmadában jelent meg. Az előbbiben 1:25000 a leginkább jellemző méretarány, az utóbbiban az 1:10000. A topográfiában a névvel jelölt objektumok merőben különböznek a katasztertől, amennyiben a terepi tájékozódás és a logisztika szempontjai másfajta helyismeretet követeltek meg, mint a földtulajdon nyilvántartása. A domborzat, a vízrajz és a külterületi lakott helyek vonatkozásában törekedtek minél pontosabb felvételekre.

3. Az állami térképezés nagy szervezetet, jelentős műszaki adottságokat és felkészített személyi apparátust feltételező, költséges tevékenység volt mindig, s mint ilyen, szigorú szabályok és ellenőrzések mellett zajlott. E körülményekhez koronként változóan titkosítás is társult. A szabályok vonatkoztak a névírásra is. A különböző jogi érvénnyel bíró előírások

(utasítások, minisztériumi rendeletek, szabályzatok, jelkulcsok, hadparancsok stb.) alapvetően belső használatra jelentek meg, átfogó szabványukat nem történt meg. A disszertáció kísérletet tesz a szabályzatok valamennyi, a név-írást érdemben befolyásoló paragrafusának, szakaszának minél szélesebb körű feltárására és a végrehajtásuk vizsgálatára is. Arra, hogy a térképkészítésben szabályzatok szabták meg a névírás fő jellegzetességeit, korábban kataszteri vonatkozásban Földi Ervin, topográfiai vonatkozásban Hőnyi Ede is felhívta a figyelmet.²

4. Különös figyelmet fordítok a következő aspektusokra: a névadatok hitelessége szempontjából elsődleges fontosságú annak a kiderítése, hogy egy térképmű nevei terepmunka során szerzett, helyi adatközlésen alapulnak-e, avagy régebbi forrás anyagait használták fel újra, részben vagy egészen; az uniformizálási gyakorlatok bemutatása, konkrét névalakoknak egy helyesnek vélt elgondolás szerinti, rendszerszerű megváltoztatását vizsgálva (pl. a 3. katonai felmérés térképein a – vélhetően – összes *lajos* földrajzi köznevet *lajos* alakra módosították); a kisebbségi nyelvű helynevekkel kapcsolatos tolerancia vagy elutasítás.

A disszertáció felépítése

1. Az első rész a dolgozat tárgyát, anyagát és célját, illetve a téma aktualitását részletezi. Kiindulópontnak gondolom a multidiszciplináris megközelítést. Alapvetően azt, hogy a helynevekről való tudásunknak nyelvészeti és térkép-történeti oldalról való szimultán megközelítése biztosabb eredményeket, tágabb lehetőségeket kínál a tudomány számára. Részletezem azokat az okokat, melyek miatt soha nem beszélhetünk befejezett névállományról, a földfelszín és a földhasználók állandó változásairól.

2. A második részben kutatástörténet található. Térképi nevek gyűjteményes kiadására egyetlen példát sikerült találnom, bár ennek hasznát Nyirkos István és Reuter Camilló kétévesig igazolták.³ Térképek és földrajzi nevek viszonyairól leginkább tankönyvek beszélnek, ezek természetesen a készítendő térképekre fókuszálnak, nem a már meglévő vagy egyenesen régi térképek adataira.⁴ Az utóbbira alapvetően nyelvészeti irodalmat tudok ismertetni. Kimondható, hogy ezek körében kutatásra nem támaszkodó megállapítások is elterjedtek, pl. az újabb nyelvérzék számára túl körülményes névadatokat „idegen inzellérek”-nek tulajdonították.

A nyelvészeti névgyűjtesek során kataszteri forrásmegjelölésre alkalmazott C és K betűjelek következetlenségeivel azért fontos szembe-sülni, mert a különböző időszakokban másfajta tartalommal készültek a térképek, de ebben a vonatkozásban épp ez a dolgozat igyekszik megteremtteni a tisztánlátást.

3. A harmadik rész témája a kataszteri térképezés. A névanyag megismeréséhez is szükség-szerű volt az ágazatnak a közigazgatásban betöltött szerepére, szakmai szervezetére, irányítására kitérni. Az 1848–49-es szabadságharc leverését követően a bécsi udvar az első tevékenységei között vezette be Magyarországon is a földadót és az adó kivetésének alapjául szolgáló katasztert. Az osztrák mintára felépített rendszer egyik központi kategóriája lett és maradt a szocialista átrendeződésig az ún. dűlőnév.

A dolgozat három fő korszakot állapít meg a kataszteri térképezés tulajdonképpen máig tartó történetében a földrajzi nevek megállapítása, használata szempontjából. Mindhárom korszakban külön fejezet foglalkozik a meghatározó utasításokkal. Ugyancsak mindhárom

2 FÖLDI ERVIN: Földrajzi neveink a térképeken. *Geodézia és Kartográfia*, 37. (1985) 1:44–48.; HÖNYI EDE: Hogyan kerülnek a népi helymegjelölések és földrajzi nevek az államigazgatási térképekre? *Névtudományi előadások*. Szerk.: Kázmér Miklós – Végh József. Bp., 1970. 349–352.

3 FEKETE PÉTER: *A Heves Megyei Levéltár kéziratos térképeinek földrajzi nevei*. Eger, 1989.; NYIRKOS ISTVÁN: Térképeink névtani tanulságairól. *Névtudományi előadások*. Szerk.: Kázmér Miklós – Végh József. Bp., 1970. 89–93.; REUTER CAMILLO: Kéziratos térképeink helynévanyagának felhasználása. *Névtani Értesítő*, 8. (1983) 7–18.

4 MAÁCS ENDRE: *A térképek névrája*. Bp., 1955; FÖLDI ERVIN: *Térképi névírás*. Kézirat, 1988; FARAGÓ IMRE: *Térkép tervezés – szerkesztés jegyzet*. Kézirat, 2005.

részben foglalkozom a nevek nyelvvel, külön-külön a magyar és a nemzetiségi földrajzi nevekkkel.

4. A negyedik nagy tartalmi egység a másik meghatározó szakág, a topográfiai térképészet világával foglalkozik. Az előző fejezethez hasonlóan itt is szükségszerű kitérni a topográfia céljaira a hadvezetésben, majd a későbbiekben a civil szférában, s ennek megfelelően az intézményi és személyi feltételekre, az idegen mintákra, illetve a tisztán magyar megoldásokra.

A névkutatásban széles körben ismert és használt történeti térképi források mellé olyan topográfiai sorozatokat kívánok állítani, melyek ma már kutathatók, ám névkutatásunk jelentős szakaszaiban biztonságpolitikai okokból titkosak voltak.

A katonai topográfián belül ugyancsak három korszakot állapítottam meg, helyesebben a névírás szempontjából nem adódtak olyan körülmények, amelyek felülírták volna a térképtörténeti korszakolást.⁵ Az első világháborúig a közös hadsereg bécsi Katonaföldrajzi Intézete (Militärgeographisches Institut) irányította a katonai felméréseket. A három, Magyarország területét is érintő felmérésből a két újabbik számottevő és célzott (bizonyos helyfajtákra fókuszáló) tudományos kutatás tárgyává tehető földrajzinév-állományt produkált. Az 1920-tól 1948-ig terjedő rövid önállóság lehetőségeiben szűk ideje alatt új országos felmérés nem készült, a térképek névanyaga viszont az uralkodó nacionalista szellem jegyében jelentősen átalakult. A szocialista rendszer mind a katonai, mind a polgári topográfiában jelentős felméréseket (is) hozott, melynek névtani kiaknázása még várat magára.⁶

A topográfia korai szakaszaira nem voltak jellemzők a komplex utasítások, viszont a jelkulcsokból és járulékos dokumentumokból, cikkekből, sőt hadparancsból több, a névírásra hatással levő elv vagy elvárás ismerhető meg. A harmadik korszakban megjelennek az uta-

sítások, melyek között a névírást részletesen tárgyaló fejezetek is akadnak

5. Az ötödik fejezetben három olyan forráscsoportot tárgyalok kitekintés jelleggel és kisebb részletességgel, amelyek vagy nem országos lefedettségűek, vagy névanyaguk nem közvetlen, helyi felméréssel keletkezett, de a magyar mikrotoponimák tárgyalásakor megkerülhetetlenek.

Egyrészt turistatérképek az ország mintegy ötödéről készültek, névrajzuk többnyire a részletesebb felmérések anyagának felhasználásával készült, viszont a legtöbb ember számára ez a térképtípus közvetíti a legnagyobb számban a természeti környezet mikroneveit.

Másrészt Magyarország földrajzinév-tárának van országosan elkészült és nyomtatásban megjelent verziója, viszont a térképek kis méretaránya csak erősen korlátozott névmennyiség közlését tette lehetővé.⁷

Harmadrészt a nyelvészeti névgyűjtések számos megyei és járási kötetének a magyar nyelv és a magyarországi kisebbségek helynévkincsének, névhasználatának minél teljesebb felgyűjtése volt a célja. Alapvetően szöveges forrásról van szó, de minden egyes település anyagához térképvázlat is tartozik.

6. A hatodik fejezetben néhány földrajzi név ábrázolásának sajátos alakulását mutatom be.

Eredmények

1. A kataszteri térképezés történetében a rendelkezésre álló szabályzatok és a konkrét névanyag ismeretében három jól elkülöníthető korszakot állapítottam meg. A korszakhatárokat kizárólag a helynevek kezelése alapján húztam meg, figyelmen kívül hagyva más szakmai szempontokat. E korszakok megállapítása véleményem szerint hozzájárul a kataszteri névanyag értelmezéséhez.

Az első korszak az 1850-es kezdettől 1894-ig tartott. E korai szakaszban a kataszteri dű-

5 JANKÓ ANNAMÁRIA: *Magyarország katonai felmérései 1763–1950*. (Bp.) 2007; BUGA LÁSZLÓ – HEGEDŰS ÁBEL – JANKÓ ANNAMÁRIA – MIHALIK JÓZSEF – ROJKÓ ANNAMÁRIA – SUBA JÁNOS – SZABÓ BÉLA – SZABÓ GYULA – SZABÓNÉ SZALÁNCZI ERIKA – TREMMEL ÁGOSTON – VÁRSZEGI LAJOS: *A magyar katonai térképészet 100 éve*. Bp., 2019. (= MKT100).

6 MKT100.; *A magyar földmérés és térképészet története I–IV*. Főszerk.: JOÓ ISTVÁN – RAUM FRIGYES. Bp., 1990–1993.

7 *Magyarország földrajzinév-tára II*. (19 megyei kötet). Szerk.: FÖLDI ERVIN. Bp., 1978–1981.

lőnevek forrása a helyi községi előjáróság. A kataszteri mérnöknek a község vezetőinek pecsétes igazolásával kellett tanúsítania, hogy a nevek a községi akaratot tükrözik, azt megmásítani nem volt módja. A dűlők névanyagán külső tényezők hatása nem érződik, a kisebb-segí nyelvnek neveinek korlátozása sem.

A második korszakot 1894 és 1957 közé teszem. Ekkor a földmérő mérnök és a kataszteri szervezet jogosítványai megnőnek a névanyag alakításában. Különösen figyelemre méltó, hogy a nemzetiségek által lakott vidékek, helységek névanyagát hivatásszerűen formálták magyar nyelvűre, élve mind a fordítási eljárások különböző módjaival (*Lange Äcker > Hosszú földek, Zahumenice > Kertek mögött*), mind új, de magyar nyelvű nevek alkotásával (*Ruthacker > Rudas, Dolnje Jezero > Alsó ezres*). A nyelvi beavatkozások nagy területen voltak jelentős hatással a magyar földrajzinév-állomány szerkezeti és lexikai tulajdonságaira. A fordított, kifejezetten a kataszter céljára alkotott nevek mint élőnyelvi adatok jönnek elő későbbi gyűjteményekben. A nevek spontán magyarosodása korábban is megfigyelhető volt (pl. Nagytétény, Mór), e korszakban viszont nagy mennyiségben és helyi egyeztetés nélkül, rossz értelmezéssel is megvalósulhatott.

A harmadik, máig tartó korszakban a dűlőnevek elveszítették minden korábbi igazgatási funkciójukat. Az állami földmérés szervezeteinek operatív szintjein, a földhivatalokban nincs és nem is volt a földrészletek neveivel kapcsolatos, kötelezően végrehajtandó, szabályozott és ellenőrzött tevékenység. A helynévi megírások ugyan megmaradnak a térképek többségén, de ez már korántsem általános. Ellentmondó szabályzatok és az emberi tényezők változatossága alakította a névállományt, amelyben az írások elhelyezése a legkevésbé sem tükrözi a helyi névhasználatot.

A nyelvészeti névgyűjtésekben általánosan alkalmazott eljárás a kataszteri térképek anyagának forrásként való felhasználása. A disszertáció hozzájárul a névadatok forrásértékének minősítéséhez korok szerint. Nem kutatott terület a térképi neveknek az élőnyel-

vi névhasználatra való hatása. Kimutatható azonban, hogy a helynevek egy része térképezési munkák során keletkezett, majd mint élőnyelvi adat került be névgyűjtésekbe.

2. A topográfiai térképek mindhárom nagy korszakának (1. világháború előtt, két világháború között, 2. világháború után) megvannak azok az emblemikus térképsorozataik, amelyek lefedték a teljes országot, az első korszakban ez egyben csaknem a teljes nyelvterületet is jelentette. Megállapításaimat kiterjedt mintaterületek névanyagának összevetése alapján teszem. Az első korszakban névanyag tekintetében leginkább előzmény nélküli, terepi gyűjtésre támaszkodó munka a 2. katonai felmérés (1806–1869). A harmadik (1869–1885) olyan névtervvel készült, mely alapként tartalmazta a 2. katonai felmérés névanyagát, azon irodai korrekciókat is végzett. A terepi felmérés nem maradt el, a korábbi névanyagot helyenként (de korántsem egyöntetűen) jelentősen kiegészítette. Mindkét felmérésben fontosnak tartották a nevek helyi nyelven való lejegyzését.

Az önálló magyar topográfia kevés kivételtől eltekintve a korábbi, Bécsből örökölt szelvényeket tekintette alapnak. A korszak végére irodai munkával magyarrá alakították a teljes névállományt pl. *Konjski vrch > Lóhegy, Opáleny vrch > Égett hegy* (Dág), *Dolne pole > Alsó mező* (Piliscsév), *Nova hora > Újhegy* (Keszölc), ill. *Hanfländ B. > Kender-h., Kloster B. > Kolostor-h.* (Leányvár), a bécsi döntésekkel visszakerült területeken is. Új névanyagot néhány olyan területen vettek csak fel, ahonnan turistatérképek kiadását tervezték, ezek az anyagok azonban kiválóak. Máig ezek a nevek képezik az újabb turistatérképek egy részének az alapját is.

A 2. világháború után a katonák az ötvenes évek közepén végeztek olyan alapos „új felmérés”-t 1:25000 méretarányban, melynek névanyaga máig visszaköszön. Viszont csak ott vettek fel a teljes szelvényre új névanyagot, ahol a két világháború közötti anyagot elégtelennek minősítették, azaz a forrásérték megállapításához összevetés szükséges. Erre a felmérésre támaszkodik több turistatérkép.

A polgári topográfiai sorozatok viszont

egyáltalán nem támaszkodtak katonai előzményekre. Az első 1:10000 méretarányú sorozat (1957–1974) alapvetően új helynévgyűjtésnek számít.

A topográfiai térképek nevei a méretarány, a terep tagoltsága és a térképi tartalom zsúfoltságának függvényében kerültek térképre, egységesen érvényesülő irányelvek nélkül. Ám az egész térképezés hierarchikus rendben, a hely-

nevekre is összpontosító szemléletben, azokat ellenőrző rendszerben történt, így egyes térképművek a magyar nyelv földrajzi neveinek kifejezetten gazdag állományát örökítették meg.

3. A dolgozat eredményei használhatók a térképi névírás tervezésében, újabb nyelvészeti névgyűjtések előkészítésében, és szempontokat jelölhetnek ki tudományos kutatások, valamint korpuszépítés számára.

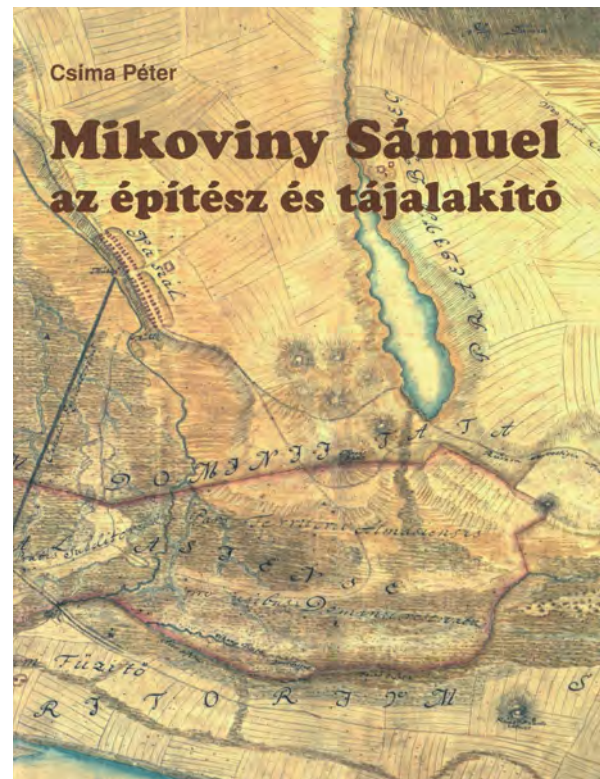
Csima Péter: Mikoviny Sámuel, az építész és tájalkító *Építésügyi Tájékoztató Központ Kft. Budapest, 2019. 152 p.*

Mikoviny Sámuel (1698–1750) eredményekben gazdag munkás életútja miatt számos szakma – így különösen a térképészet, a bányászat, a vízépítés – tekinti őt kimagasló hazai képviselőjének, életéről és tevékenységéről jó néhány – adatokat ismétlő vagy újabb ismereteket is közlő – feldolgozás született.

A vizsgálatok során kevesebb figyelem jutott Mikoviny építészeti és tájépítészeti munkásságára, ezt a hiányt pótolja most Csima Péter összeállítása. A szerző a 228 képpel illusztrált kötetben a főképpen Selmecbányán, kisebb részben Bécsben található terveket tematikusan, azon belül kronológiai sorrendben részletesen bemutatja. Az épülettervek (1733–1749), a Selmecbánya környéki (1737–1744), illetve a Csallóköztől Tatáig terjedő (1729–1747) tájtervek és tájalkító tervei, valamint az utak, hidak, közművek (1733–1748) terveinek ismertetésében néhány eddig nem közölt tervrajz is helyet kapott.

A szerző felkereste Mikoviny építészeti és tájalkító tevékenységének helyszíneit, és feltárta, hogy mi valósult meg, illetve mi maradt meg napjainkig is a tervekől, és hogy azok miként hatottak a települések és a táj alakulására. A megvalósult létesítmények mai állapotának ismertetését a szerző saját fényképeivel egészítette ki.

„Mikoviny Sámuel terveinek – a tervek tar-

talmának és a tervezés-technikai megoldásainak – az egyenkénti ismertetése azok kimagasló szakmatörténeti értékét bizonyítja. Építészeti alkotásainak és tájalkító tevékenységének összességé – más szakterületeken végzett munkáihoz hasonlóan – fontos részét képezik a Kárpát-medence kultúrtörténetének” – írja a szerző.